

молодежи. Особенность студенческого возраста – в его восприимчивости, но студенты духовно не наполнены. Этот сосуд нужно наполнять знаниями духовного характера. Необходимо вернуть в качестве самостоятельной нормативной дисциплины курс по религиоведению; можно включать в вариативную часть учебных планов курсы истории Православной Церкви, Закона Божьего. Важным представляется нам привлечение духовных лиц к написанию статей и проведению лекций в ВУЗах по темам нравственности, семейных отношений, воспитания, обличения суеверий, мистики, эзотерики, сект, некоторых суб-культур.

Сейчас человечество должно крепко задуматься над всем этим! Страшно не успеть! Не внять призывам Церкви напоиться реками живой воды благодати Божией, не навыкнуть посту и молитве, добрым делам, духовному деланию. На протяжении всей истории христианства Православие, вера в Бога, любовь к родине и ближнему помогали в духовной битве человечества. Православные традиции образования и воспитания должны составить фундамент духовно-нравственного развития общества.

Мороз М.В., Лааманен Р.
Savonia University of Applied Sciences (Finland)

ДУХОВНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ТРУДОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Останнім часом проблематика духовності у тому чи іншому контексті прояву свого складного та багатогранного змісту все далі частіше стає предметом обговорення у науковому середовищі. Серед найбільш знакових науково-комунікативних заходів останнього часу, тематика яких була спрямована на з'ясування змісту тих чи інших аспектів прояву феномену духовності, а також його впливу на розвиток людини безпосередньо та суспільства в цілому, слід виділити: VII Міжнародну наукову конференцію «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво» (24.11.2014, м. Львів – Львівська православна богословська академія); Міжнародну науково-практичну конференцію «Духовно-моральні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації» (05–

06.11.2014, м. Харків – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»); VIII Міжнародну науково-практичну конференцію «Духовність у становленні та розвитку особистості» (09–11.10.2014, м. Івано-Франківськ – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). На пленарному засіданні останнього науково-комунікативного заходу було звернуто увагу, що «духовність – це насамперед екзистенційно-моральна відповідальність, яка вирішальним чином визначає результати використання сучасних надпотужних технологій: нищення природи, здоров'я людини і суспільства чи збереження, вдосконалення і прогресивний їх розвиток. Ми погоджуємося із змістом вище наведеної тези, адже саме духовність є тим джерелом розвитку соціального об'єкту (людства, суспільства, народу, громади, людини), яке у кінцевому випадку забезпечує не лише досягнення мети функціонування соціальної системи, а і обумовлює її відповідність потребам соціального об'єкту. Теорія гуманістичної парадигми психолого-педагогічних наук свідчить, що одним з головних чинників гармонійного стану особистості, а відповідно й соціуму, у межах якого ця особистість здійснює свій розвиток, є її духовність або автентична свобода, що ґрунтується на високих духовно-моральних цінностях. На переконання М. Бердяєва головним атрибутом духовності є свобода, що виявляється у творенні себе та культури. Свобода, вважає М. Бердяєв, «є моя незалежність і визначуваність моєї особистості зсередини, і свобода є моя творча сила, не вибір між поставленими переді мною добром і злом, а моє творення добра і зла». Тут ми можемо вести мову про співвідношення категоріального змісту духовності та свободи, а також про їх роль і місце у формуванні особистості та її можливостей до розвитку та використання наявних у неї потенціалів. На переконання С. К'єркегора свобода є передумовою і чинником духовного самоздійснення індивіда. Вчений наділяє людину свободою, однак вона (свобода) диктує вибір – «або-або» – або спасіння, або прокляття (індивід сам повинен зорієнтуватися в своєму виборі, який може привести його до Бога або відштовхнути від Нього). Цілком очевидно, що наукові точки зору М. Бердяєва та С. К'єркегора не є тотожними, адже кожен з дослідників розуміє зміст феномену свободи виключно у межах власного уявлення. Наприклад, необхідність вибору між добром і злом («або-або» у

С. К'еркегора) М. Бердяев називає примусом, а не свободою. Людина в такому випадку, вважає вчений, поставлена перед обов'язковістю вибору, перед нормою, а це є закріпаченням, необхідністю вибирати те, що нав'язується. Тому він і заперечує кантівське трактування свободи як підкорення загальному моральному закону. Філософ негативно характеризує не тільки необхідність, а будь-яку форму обумовленості взагалі. Усі форми визначуваності вчинків людини, на переконання дослідника, виступають видами рабства людини. Проблема суперечностей рабства і свободи набуває змісту вічної боротьби світу духовного, де панує свобода і творчість, і світу зовнішнього, об'єктивованого, що підкорює людину. Тому все в справжньому людському бутті повинно пройти через випробування свободою.

Приймаючи до уваги вище наведене, можемо стверджувати, що свобода перебуває у нерозривному зв'язку з духовністю та є основою для розвитку особистості. Це зауваження, з огляду на тематичну спрямованість цієї публікації, є досить важливим для розуміння місця та ролі духовності у формуванні трудових можливостей особистості та практиці їх реалізації у повсякденному житті. На переконання В. Мороза, свобода є підґрунтям для формування людського «Я», яке, за умов певних абстрагувань, може бути розглянуто у вигляді джерела для розвитку трудового потенціалу особистості та продукту його реалізації, адже саме свобода є основою для «творіння з нічого» та «енергію до світового кругообігу енергії». Отже приймаючи за основу зміст вище визначених концептів «свобода – першооснова духовності» та «свобода – джерело розвитку трудового потенціалу» можемо припустити, що духовність, як «людська здатність до самоствердження та творення культури» може бути розглянута на рівні детермінанти трудового потенціалу особистості. Таким чином, духовність є джерелом формування та розвитку трудових можливостей людини та продуктом їх реалізації. Серед перспективних напрямів в організації наукових досліджень у межах порушеної проблематики, слід виділити перш за все ті, зміст яких пов'язано з потужністю впливів релігійно-культурологічних доктрин на умови формування трудового потенціалу соціального об'єкту (людини, колективу, громади, суспільства).

Міщенко Ю.О.